

Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Kalite Kavramına İlişkin Metaforik Algılarının İncelenmesi*

Mehmet UYMAZ ¹, Gizem YÖNAL ²

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, muymaz@sakarya.edu.tr, 0000-0001-8445-6627

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, gizem.yonal@ogr.sakarya.edu.tr, 0000-0001-8744-2837

ÖZ

Bu çalışmada, eğitim fakültesi öğrencilerinin kalite kavramına yönelik algılarının tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın amacına uygun olarak çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2023-2024 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Türkiye’de bir devlet üniversitesinde öğrenim gören 110 eğitim fakültesi öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri, ilk bölümü demografik bilgiler ve ikinci bölümü “Kalite,... gibidir; çünkü...” ifadesinden oluşan bir form aracılığıyla toplanmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, kalite kavramına yönelik 5 farklı kategoride toplam 87 adet geçerli metaforlar üretilmiştir. Eğitim fakültesi öğrencileri metaforları oluştururken genellikle değerli nesneler, doğal öğeler, insana ait özellikler ve soyut kavramlardan yararlanmışlardır. Oluşturulan metaforlardan en fazla elmas, altın, güneş, yıldız, ayna metaforları tekrar etmektedir. Elde edilen sonuçlardan hareketle, eğitim fakültesi öğrencilerinin kalite kavramının eğitim ve yaşam üzerindeki etkilerini dikkate alarak metafor ürettikleri söylenebilir. Bu bağlamda öğrencilerin kalite kavramına ilişkin algılarının genel olarak olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kalite algısı, eğitim fakültesi öğrencileri, metafor, fenomenoloji

MAKALE BİLGİ

Makale Tarihçesi:

Alındı: 15.12.2025

Düzeltilmiş hali alındı: 22.12.2025

Kabul edildi: 30.12.2025

Çevrimiçi yayınlandı: 30.12.2025

Makale Türü: Araştırma Makalesi

* Bu çalışma 10. Hitit Öğrenci Kongresi’nde 18.05.2025 tarihinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

An Investigation of Education Faculty Students' Metaphorical Perceptions Regarding the Concept of Quality [†]

Mehmet UYMAZ ¹, Gizem YÖNAL ²

¹ Assistant Professor, Sakarya University, Faculty of Education, muymaz@sakarya.edu.tr, 0000-0001-8445-6627

² Master's Student, Sakarya University, Institute of Educational Sciences, gizem.yonal@ogr.sakarya.edu.tr, 0000-0001-8744-2837

ABSTRACT

This study aims to determine the perceptions of education faculty students regarding the concept of quality. In line with the purpose of the study, the phenomenology design, one of the qualitative research methods, was used. The study group consisted of 110 education faculty students studying at a state university in Turkey during the spring semester of the 2023-2024 academic year. The data for the study were collected using a form consisting of demographic information in the first section and the statement "Quality is... because..." in the second section. The data obtained were evaluated using content analysis. As a result of the research, a total of 87 valid metaphors were produced in 5 different categories related to the concept of quality. Education faculty students generally used valuable objects, natural elements, human characteristics, and abstract concepts when creating metaphors. The most frequently repeated metaphors were diamond, gold, sun, star, and mirror. Based on the results obtained, it can be said that education faculty students produced metaphors by considering the effects of the concept of quality on education and life. In this context, it was concluded that students' perceptions of the concept of quality were generally positive.

Keywords: Quality perception, education faculty students, metaphor, phenomenology

ARTICLE INFORMATION

Article History:

Receipt: 15.12.2025

Corrected version received: 22.12.2025

Accepted: 30.12.2025

Published online: 30.12.2025

Article Type: Research Article

[†] Bu çalışma 10. Hitit Öğrenci Kongresi' nde 18.05.2025 tarihinde sözlü bildirisi olarak sunulmuştur.

1. Giriş

Eğitim, bireylerin toplumsal yaşama etkin katılımını sağlayan en önemli süreçlerden biridir. Bu sürecin yükseköğretim boyutunda sunulan niteliği, yalnızca bireysel kazanımlar açısından değil; aynı zamanda toplumsal, ekonomik ve kültürel gelişim açısından da belirleyici bir rol üstlenmektedir. Yükseköğretim kurumlarında sunulan eğitimin kalitesi, mezunların mesleki yeterliklerinden toplumsal sorumluluk bilincine kadar geniş bir etki alanı yaratmaktadır (Çakmak, 2008; Öztürk, 2005). Bu bağlamda, yükseköğretim kurumlarının sunduğu eğitimin kalitesi, mezunların iş gücü piyasasındaki başarısını, toplumsal katkılarını ve ülkenin global rekabet gücünü doğrudan etkilemektedir.

Kalite kavramı, eğitim alanında tek boyutlu bir ölçütü açıklanamayacak kadar karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu kavram, bireysel beklentiler, kurumsal hedefler ve toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda farklı biçimlerde anlamlandırılabilir. Bu durum, kalite algısının öznel değerlendirmelere açık olmasına ve kişiden kişiye değişkenlik göstermesine neden olmaktadır (Biçer & Altan, 2016; Malik, 2023). Kalite algısı, kişiden kişiye değişebilen subjektif bir değerlendirme sürecini içermektedir. Bu nedenle, eğitim sisteminin temel aktörleri olan öğrencilerin kalite kavramına yönelik algılarının belirlenmesi, eğitimin kalitesini artırmaya yönelik stratejilerin geliştirilmesi açısından önemlidir.

Metaforlar, soyut kavramların somutlaştırılmasında ve anlaşılmasında etkili araçlardır. Bir metafor, iki farklı nesne, olay veya kavram arasında kurulan analogik ilişki yoluyla, bilinmeyen veya soyut olan bir konunun bilinen ve somut bir şeyle açıklanmasıdır (Saban, 2009). Eğitim araştırmalarında metafor kullanımı, katılımcıların zihinsel modellerini ve kavramsal anlayışlarını ortaya çıkarmada önemli bir yöntem olarak kabul edilmektedir. Metaforlar, soyut kavramları somut bir şekilde ifade etmenin yanı sıra, duyguları ve tutumları da yansıtabilme özelliğine sahiptir (Lakoff ve Johnson, 1980). Uymaz ve Cebeci (2024) metaforların bireylerin soyut kavramlara ilişkin algılarını anlamak ve analiz etmek için etkili bir araç olabileceğini vurgulamış ve bu araçların katılımcıların derin algılarını keşfetmede, görünmeyen inanç ve değerlerin ortaya çıkmasında önemli rol oynadığını belirtmişlerdir.

Literatür incelendiğinde, eğitimde kalite kavramına ilişkin çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Atkinson ve Messy (2012) kalite algısının kültürel ve bireysel farklılıklardan etkilendiğini ifade etmişlerdir. Harvey ve Green (1993) yükseköğretimde kalitenin beş farklı perspektiften ele alınabileceğini belirtmişlerdir: İstisnai olma, mükemmellik, amaca uygunluk, paraya değer olma ve dönüşüm. Bu çok boyutlu yaklaşım, kalite kavramının farklı paydaşlar tarafından farklı şekillerde algılanabileceğini göstermektedir. Vlăsceanu, Grünberg ve Pârlea (2007) UNESCO raporunda, yükseköğretimde kalite güvencesinin önemini vurgulamış ve kalite kavramının kurumsal, ulusal ve uluslararası düzeylerde nasıl ele alınması gerektiğini tartışmışlardır.

Türkiye bağlamında, Bayrak ve Yılmaz (2021) üniversite öğrencilerinin eğitim kalitesi algılarını incelemiş ve öğrencilerin kalite algılarının akademik başarılarını etkilediğini bulmuşlardır. Özdemir (2020) ise eğitim kalitesi ile öğrenci başarısı arasındaki ilişkiyi incelemiş ve kaliteli eğitim ortamlarının öğrenci başarısını artırdığını göstermiştir. Ancak özellikle Türkiye’de öğrencilerinin kalite kavramına yönelik metaforik algılarını eğitim fakültesi öğrencileri özelinde ve tematik bir yapı çerçevesinde ele alan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Mevcut çalışmaların çoğunlukla kalite algısını ölçek temelli nicel yaklaşımlarla ya da genel memnuniyet düzeyi üzerinden incelendiği, metaforlar aracılığıyla öğrencilerin kaliteye yükledikleri anlamları derinlemesine ortaya koyan araştırmaların ise yeterince yer almadığı dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, eğitim fakültesi öğrencilerinin kalite kavramına ilişkin algılarının metafor aracılığıyla incelenmesi; kalite olgusunun öğrencilerin zihinsel imgeleri, değer atıfları ve anlamlandırma biçimleri üzerinden ele alınmasına olanak tanınması bakımından önem taşımaktadır.

Eğitim fakültesi öğrencileri, gelecekte eğitim sisteminin önemli aktörleri olacak bireylerdir. Bu öğrencilerin kalite kavramına yönelik algıları hem kendi öğrenme süreçlerini hem de gelecekteki mesleki uygulamalarını etkileyebilir. Özellikle öğretmen adaylarının kalite algıları, ileride kendi sınıflarında uygulayacakları eğitim kalitesi standartlarını şekillendirebilir. Bu nedenle, eğitim fakültesi öğrencilerinin kalite kavramına ilişkin algılarının metaforlar aracılığıyla derinlemesine incelenmesi, hem bireysel gelişimleri hem de eğitim sisteminin genel kalitesi açısından kritik öneme sahiptir. Ayrıca, bu çalışmanın bulguları, eğitim fakültelerinde kalite odaklı müfredat geliştirme çalışmalarına ve öğretmen yetiştirme programlarının iyileştirilmesine katkı sağlayabilir. Bu araştırmanın özgün değeri, kalite kavramının metaforik analiz yöntemiyle incelenmesi ve eğitim fakültesi öğrencilerinin perspektifinden ele alınması noktasında yatmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada eğitim fakültesi öğrencilerinin kaliteye yönelik algılarının metafor aracılığıyla incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu temel amaç doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır:

Eğitim fakültesi öğrencilerinin ‘‘kalite’’ kavramına ilişkin oluşturdukları metaforlar nelerdir?

Eğitim fakültesi öğrencilerinin "kalite" kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar hangi kavramsal temalar altında toplanabilir?

2. Yöntem

2.1. Araştırma Deseni

Bu çalışma, eğitim fakültesi öğrencilerinin kalite kavramına ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmayı amaçlayan nitel bir çalışmadır. Çalışmada, bireylerin bir olguya ilişkin öznel algılarını, deneyimlerini ve bu olguyu nasıl anlamlandırdıklarını derinlemesine incelemeye olanak tanınması nedeniyle olgubilim (fenomenoloji) deseni benimsenmiştir. Olgubilim deseni, bireylerin farkında oldukları ancak ayrıntılı ve derinlemesine bilgi sahibi olmadıkları olgulara odaklanan araştırmalar için uygun bir yaklaşımdır (Yıldırım & Şimşek, 2021). Bu bağlamda çalışmada, eğitim fakültesi öğrencilerinin ‘‘kalite’’ kavramını nasıl algıladıkları, bu kavrama hangi anlamları yükledikleri ve söz konusu algıların hangi ortak temalar etrafında şekillendiği, katılımcıların ürettikleri metaforlar aracılığıyla incelenmiştir. Metaforlar, bireylerin soyut kavramları somutlaştırarak ifade etmelerine olanak tanıyan güçlü zihinsel araçlar olup, katılımcıların içsel algılarını ve zihinsel imgelerini görünür kılmada önemli bir işleve sahiptir. Bu nedenle, kalite kavramına ilişkin algıların derinlemesine anlaşılabilmesi için fenomenolojik yaklaşım bu çalışma açısından uygun görülmüştür.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırma grubunu 2023-2024 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Türkiye’de bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinin farklı bölümlerinde öğrenim gören 110 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın örneklem seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme türü tercih edilmiştir. Bu tür örnekleme araştırmacının kendisine yakın ve ulaşması kolay olan bir durumu seçmesine olanak tanır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu çalışmada öğrencilerin seçiminde çalışmaya gönüllü katılmak istemek, araştırmacının kolay ulaşılabilirliği, mümkün olduğunca farklı bölümlerden katılımın sağlanması gibi kriterler dikkate alınmıştır (Uymaz ve Cebeci, 2024). Araştırma kapsamına dâhil edilen ve kodlarla (1K, 2K, 1E, 2E...) belirtilen 110 öğrencinin 78’i kadın, 32’si erkektir.

Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine İlişkin Bilgiler

Cinsiyet	n	%
Kadın	78	71
Erkek	32	29
Toplam	110	100
Sınıf Düzeyi	n	%
1. Sınıf	25	23
2. Sınıf	32	29
3. Sınıf	28	25
4. Sınıf	25	23
Toplam	110	100

Tablo 1 incelendiğinde, katılımcıların %71'inin kadın, %29'unun erkek öğrencilerden oluştuğu görülmektedir. Sınıf düzeyleri açısından bakıldığında, katılımcıların tüm sınıf düzeylerinden dengeli bir şekilde dağıldığı söylenebilir. Öğrenim görülen programlar açısından bakıldığında ise katılımcıların yarıdan fazlasının (%51,8) Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programında olduğu, bunu sırasıyla İngilizce Öğretmenliği (%10,9) ve Sınıf Öğretmenliği (%10,9) programlarının takip ettiği belirlenmiştir. Katılımcıların bölümlere göre ayrıntılı dağılımı Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Programlara Göre Dağılım

Bölüm / Program	f (Kişi Sayısı)	% (Yüzde)
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	57	51,8
İngilizce Öğretmenliği	12	10,9
Sınıf Öğretmenliği	12	10,9
Türkçe Öğretmenliği	9	8,2
Resim - İş Öğretmenliği	7	6,4
İlköğretim Matematik Öğretmenliği	5	4,5
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (PDR)	4	3,6
Fen Bilgisi Öğretmenliği	4	3,6
Toplam	110	100

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış açık uçlu metafor formu kullanılarak toplanmıştır. Bu formda öğrencilerden, "kalite..... gibidir; çünkü" ifadesinin tamamlanması istenmiştir. "Gibi" sözcüğü genellikle zihinsel imgenin konusu ile kaynağı arasındaki ilişkiyi daha iyi açıklamak için kullanılırken, "çünkü" sözcüğü üretilen metaforlara mantıksal bir dayanak sağlamak amacıyla kullanılmaktadır (Saban, 2009). Veri toplama aracının geliştirilmesinde ilgili literatür taranmış ve metafor çalışmalarında kullanılan standart formlar incelenmiştir (Saban, 2009; Yob, 2003). Öğrencilerin "kalite" kavramıyla ilgili yazdıkları metaforlar ve bu metaforlara getirdikleri açıklamalar, veri kaynağını oluşturmuştur. "Kalite..... gibidir" ifadesiyle katılımcının kalite kavramını nasıl algıladığı, "çünkü..." kısmıyla da algıladığı bu kavramı nasıl açıkladığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2.4. Veri Toplanması ve Analizi

Araştırma kapsamında toplanan veriler betimsel analize tabi tutulmuştur. Betimsel analizde, toplanan veriler özetlenmiş ve yorumlanmış, daha derinlemesine analizi yapılarak gizli kavramlar ve temalar keşfedilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Veri toplama süreci, katılımcılara araştırmanın amacı ve veri toplama aracının nasıl doldurulacağı hakkında bilgi verilerek başlatılmıştır. Katılımcılara metafor oluşturma konusunda herhangi bir süre kısıtlaması getirilmemiş, düşüncelerini özgürce ifade edebilecekleri belirtilmiştir. Veriler, gönüllülük esasına göre ve etik ilkeler çerçevesinde toplanmıştır.

2.5. Kodlama ve Seçme Aşaması

İlk olarak, öğrencilerin ürettiği metaforlar alfabetik sıraya göre listelenmiştir. Araştırmanın amacına uygun olarak, öğrencilerin metafor ifadeleri incelenerek toplam 110 form üzerinde çalışma yürütülmüştür. Metafor içermeyen, metafor ile gerekçesi arasında mantıksal bağ kurulmayan veya anlaşılmayan ifadeler elenerek 87 geçerli metafor elde edilmiştir.

2.6. Örnek Metaforların Derlenme Aşaması

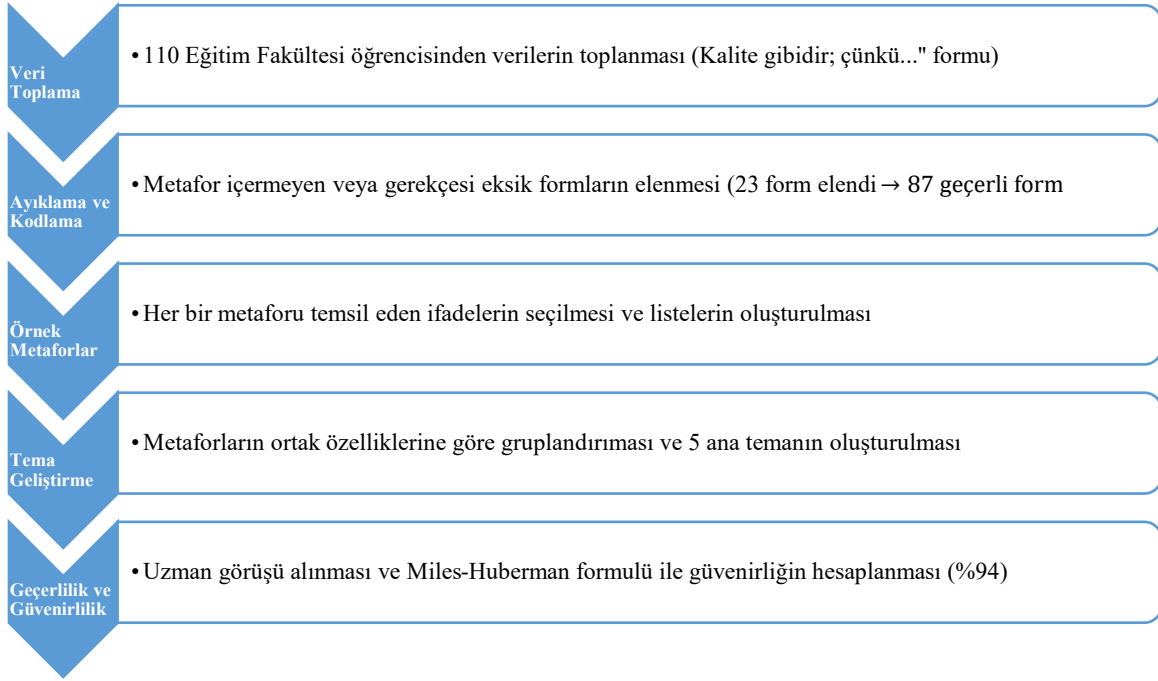
Metaforların yeniden alfabetik sıraya göre listelendiği ve her bir metaforu temsil eden katılımcıların doldurduğu formlardan örnek metafor ifadelerinin seçildiği aşamadır. Bu sayede metaforlardan her birinin onu en iyi temsil edeceği varsayılan katılımcı metafor imgeleri derlenerek bir "örnek metafor listesi" oluşturulmuştur. Bu liste "başvuru kaynağı olarak kullanım" ve "araştırmanın verilerinin analiz edilme sürecini ve yorumlarını doğrulama" olmak üzere iki temel amaç kapsamında hazırlanmıştır.

2.7. Tema Geliştirme Aşaması

Öğrencilerin ürettikleri metaforların kalite kavramına ilişkin sahip oldukları özellikler bakımından incelendiği aşamadır. Bu süreçte öğrenciler tarafından üretilen 87 metafor kapsamında oluşturulan listeye göre her bir metafor imgesinin kalite kavramını nasıl kavramsallaştırdığı araştırılmıştır. Katılımcılar tarafından üretilen her bir metaforun konusu ile kaynağı arasındaki ilişki analiz edilerek her metafor imgesi kalite kavramına ilişkin sahip olunan perspektif bakımından belli bir temayla ilişkilendirilmiş ve toplam 5 farklı tema oluşturulmuştur.

2.8. Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenirliği

Geçerlik ve güvenilirlik ölçütleri bilimsel araştırmanın sonuçlarının inandırıcılığı açısından en önemli ölçütlerdendir. Bu araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanması aşamasında elde edilen 87 metaforun 5 farklı kavramsal kategoriyi temsil edip etmediğini doğrulamak için uzman görüşlerine başvurulmuştur. Eğitim bilimleri alanında uzman iki akademisyen, veri analizi sürecini ve bulguları incelemiştir. Miles ve Huberman'ın (1994) güvenilirlik formülü [$\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{(\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}) \times 100}$] kullanıldığında güvenilirlik oranı %94 olarak hesaplanmıştır. Bu oran, Miles ve Huberman'a göre güvenilir kabul edilen %80 eşik değerinin üzerindedir. Araştırmanın veri toplama sürecinden analiz ve güvenilirlik hesaplamalarına kadar izlenen tüm işlem basamakları, sürecin bütüncül bir şekilde görülmesi amacıyla Şekil 1'de şematize edilmiştir.

Şekil 1. Araştırma Süreci ve Veri Analiz Aşamaları

2.9. Araştırmanın Etik İzni

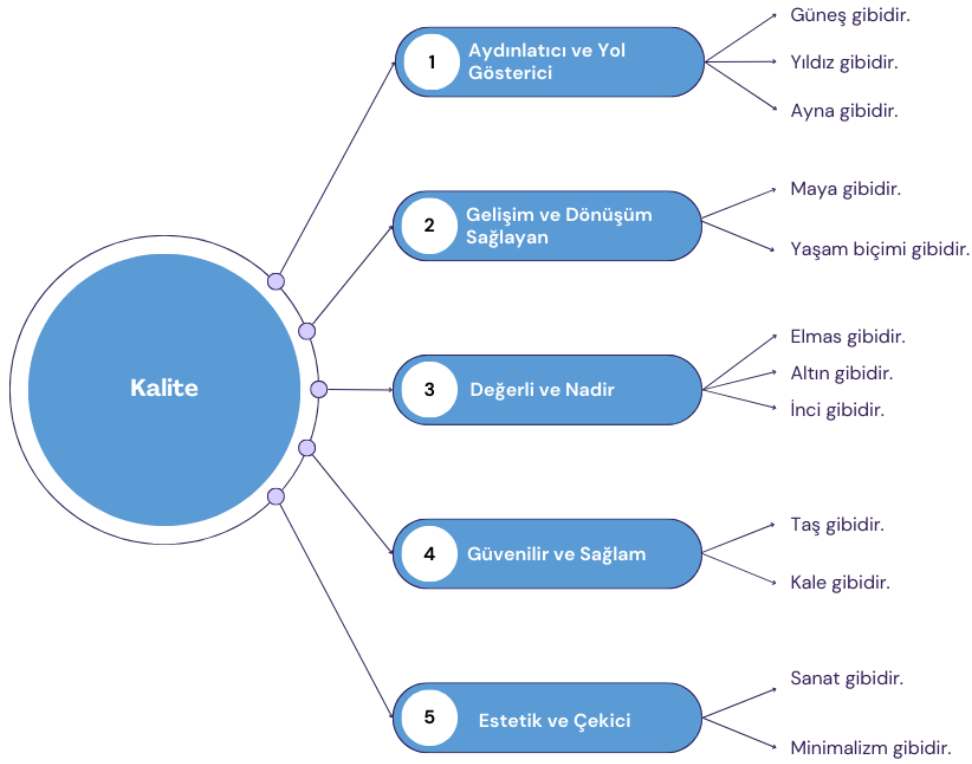
Bu araştırma, etik kurul onayı gerektirmeyen çalışmalar kapsamında değerlendirilmiştir. Araştırma sürecinde bilimsel etik ilkelere, araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur. Katılımcılardan gönüllü katılım esasına dayalı olarak veri toplanmıştır. Yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulduğu, toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmadığı yazarlar tarafından beyan edilmiştir.

3. Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde araştırma grubunu oluşturan eğitim fakültesi öğrencilerin kalite kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar ve bu metaforlar doğrultusunda ortaya çıkan kavramsal temalar sunulmaktadır. Katılımcıların "kalite" kavramını nasıl algıladıklarını ve bu algıların hangi ortak anlam çerçeveleri etrafında şekillendiğini ortaya koymak amacıyla elde edilen veriler, metaforlar temel alınarak analiz edilmiştir.

Yapılan analizler sonucunda, öğrenciler tarafından üretilen metaforların belirli temalar altında toplandığı görülmüştür. Bu temalar, kalite kavramının öğrenciler tarafından yalnızca tek boyutlu bir yapı olarak değil, aydınlatıcı, geliştirici, değerli, güven verici ve estetik yönleriyle çok boyutlu bir olgu olarak algılandığını göstermektedir. Belirlenen her bir tema, ilgili metafor örnekleriyle birlikte ele alınmış ve frekansları doğrultusunda yorumlanmıştır.

Bu kapsamda, kalite kavramına ilişkin oluşturulan metaforlar ve bu metaforların yer aldığı temalar Şekil 2' de sunulmuştur.

Şekil 2. Kalite metaforuna oluşturulan kategoriler

Şekil 2'ye göre kalite metaforunun; Aydınlatıcı ve Yol Gösterici, Gelişim ve Dönüşüm Sağlayan, Değerli ve Nadir, Güvenilir ve Sağlam ve Estetik ve Çekici olmak üzere 5 adet kategoriye ayrıldığı görülmektedir.

3.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin öğrencilerin verdikleri cevapların analizi sonucunda elde edilen bulgular aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 3. Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin "Kalite" Kavramına İlişkin Geliştirdikleri Metaforlar ve Frekansları

Sıra	Metafor	f	Sıra	Metafor	f
1	Elmas	6	16	Güven	2
2	Altın	5	17	İnsan	2
3	Güneş	4	18	Taş	2
4	Yıldız	4	19	Balon	1
5	Ayna	3	20	Karakter	1
6	Su	3	21	Saat	1
7	İnci	3	22	Hayat	1
8	Marka	3	23	Dağ	1

Not: Tabloda 87 metafordan seçilmiş örnekler gösterilmektedir.

Tablo 3'de eğitim fakültesi öğrencilerinin 87 farklı metafor oluşturduğu görülmektedir. En sık kullanılan metaforlar elmas (f=6), altın (f=5), güneş (f=4) ve yıldız (f=4) olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin kalite kavramına ilişkin geliştirmiş olduğu metaforlara yönelik açıklamaları analiz edilerek, geliştirdikleri metaforların çoğunluğunun olumlu ifadelerle karşılık geldiği görülmüştür. Elde edilen bu bulgu araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun kalite kavramı ile ilgili olumlu algılara sahip olduklarını göstermektedir.

Araştırma kapsamındaki öğrenciler tarafından geliştirilen metaforlar analiz edilmiş ve öğrencilerin metaforlara ilişkin sundukları gerekçeler dikkate alınarak temalara ayrılmıştır. Öğrencilerin "kalite" kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar üzerinden geliştirilen temalar, metafor frekansı ve metafor sayıları Tablo 4'te sunulmuştur.

3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğrencilerin kalite kavramına ilişkin oluşturdukları metaforların analizi sonucunda 5 kategori oluşturulmuştur:

Tablo 4. Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin "Kalite" Kavramına İlişkin Geliştirdikleri Metaforların Temalara Göre Dağılımı

Kategoriler	Metafor Sayısı	%
Değerli ve nadir olan bir kavram olarak kalite	28	32
Aydınlatıcı ve yol gösterici bir kavram olarak kalite	22	25
Güvenilir ve sağlam bir kavram olarak kalite	18	21
Gelişim ve dönüşüm sağlayan bir kavram olarak kalite	12	14
Estetik ve çekici olan bir kavram olarak kalite	7	8
Toplam	87	100

Tablo 4 incelendiğinde kalite kavramına yönelik metaforların soyut ve somut her iki bağlamda da ele alındığı görülmektedir. Bu noktada kalite kavramının kategorik dağılımı gösterilmiştir.

3.2.1 Değerli ve Nadir Bir Kavram Olarak Kalite

Bu kategoride yer alan metaforlara ilişkin öğrenci görüşlerinden örnekler:

"Kalite elmas gibidir. Çünkü nadir bulunur ve değerlidir." (4K)

"Kalite altın gibidir. Çünkü her zaman değerini korur." (3E)

"Kalite inci gibidir. Çünkü doğada nadir bulunan, değerli ve kusursuz bir güzellik simgesidir." (1K)

3.2.2. Aydınlatıcı ve Yol Gösterici Bir Kavram Olarak Kalite

"Kalite güneş gibidir. Çünkü parlak, enerji dolu ve hayat veren bir kaynaktır." (1E)

"Kalite yıldız gibidir. Çünkü karanlıkta yol gösterir." (2K)

"Kalite ayna gibidir. Çünkü her şeyi yansıtır." (3K)

3.2.3. Güvenilir ve Sağlam Bir Kavram Olarak Kalite

"Kalite taş gibidir. Çünkü sağlamdır, güçlüdür, güvenilirdir." (3K)

"Kalite kale gibidir. Çünkü sağlam bir yapıya ve yıkılmaz duvarlara sahiptir." (2E)

3.2.4. Gelişim ve Dönüşüm Sağlayan Bir Kavram Olarak Kalite

"Kalite maya gibidir. Çünkü bir hamurun ekmek olması için ne kadar önemli bir faktörse, eğitimde kaliteli bir eğitimin uygulanması da o kadar önemlidir." (4K)

"Kalite yaşam biçimi gibidir. Çünkü yaşamınızı bir seviye üste taşır." (1K)

3.2.5. Estetik ve Çekici Olan Bir Kavram Olarak Kalite

"Kalite sanat gibidir. Çünkü herkes kaliteli ürün çıkaramaz." (2E)

"Kalite minimalizm gibidir. Çünkü sadelik ve asilliği emeksiz ve kolay gibi gösterir ama değildir." (2K)

Tablo 3'e göre, öğrencilerin "kalite" kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar, ortak özellikleri bakımından 5 farklı tema altında toplanmıştır. Tüm metaforlar, öğrencilerin açıkladıkları gerekçeler doğrultusunda, metafor kaynağını oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırmada, eğitim fakültesi öğrencilerinin yükseköğretimde kalite kavramına ilişkin algıları metaforlar aracılığıyla incelenmiştir. Elde edilen bulgular, öğrencilerin kalite kavramını büyük ölçüde olumlu, değer temelli ve çok boyutlu bir yapı olarak anlamlandırdıklarını ortaya koymaktadır. Katılımcıların ürettikleri beş tema altında toplanması; kalite algısının yalnızca akademik çıktılarla sınırlı kalmadığını, aynı zamanda rehberlik, güven, gelişim ve estetik boyutları da kapsadığı göstermektedir.

Metaforların en büyük bölümünün "değerli ve nadir" temasında yoğunlaşması (ör. elmas, altın, inci), kalite algısının öğrenciler açısından "sıradanın üzerinde" bir ölçüt ve prestij göstergesi şeklinde kurulduğunu düşündürmektedir. Bu çerçevede kalite, yalnızca teknik bir standart değil; aynı zamanda arzu edilen, ulaşılması emek isteyen ve korunması gereken bir nitelik olarak kavramsallaştırılmaktadır. Bu yorum, metafor analizlerinde sık gözlenen bir bulguya da işaret eder: soyut bir kavramın (kalite) katılımcılar tarafından somut ve toplumsal anlamı güçlü imgelerle (değerli maden/taş) açıklanması. Bu tema aynı zamanda "yükseköğretimde kalite" tartışmalarında görülen "mükemmellik/istisnailik" yaklaşımıyla da örtüşen bir algı zemini üretmektedir: kalite, "her yerde bulunmayan" ve "herkesin ulaşamadığı" bir düzey gibi konumlanmaktadır. Literatürde de kalite kavramının böyle 'olağanüstü/üstün' bir nitelik, yani mükemmeliyet düzeyi şeklinde anlaşılabileceği belirtilmektedir. Örneğin Harvey ve Green (1993), kaliteyi yükseköğretimde 'istisnai' (mükemmeliyet) bir durum olarak ele almanın kaliteyi tanımlamadaki yaygın yaklaşımlardan biri olduğunu vurgulamıştır. Benzer şekilde Bayrak ve Yılmaz'ın (2021) çalışmasında da üniversite öğrencilerinin eğitim kalitesine yönelik algılarında akademik beklentiler ve prestij unsurlarının öne çıktığı belirtilmektedir. Dolayısıyla bu araştırmada kalite algısının değer ve prestij boyutunda kurulması, öğrenciler nezdinde kaliteye atfedilen anlamın güçlü ve arzu edilen bir ideal olarak konumlandığına işaret etmektedir.

"Aydınlatıcı ve yol gösterici" temasında güneş, yıldız, ayna gibi metaforların öne çıkması; kalite algısının yönlendirme, netlik ve ölçüt sunma işlevleri üzerinden kurulduğunu göstermektedir. Özellikle "ayna" metaforu, kaliteyi bir tür geri bildirim/öz-değerlendirme mekanizması gibi konumlandırır: kalite, neyin iyi neyin geliştirilebilir olduğunu görünür kılan bir "yansıtma" aracı olarak düşünülmektedir. Bu bulgu, kalite süreçlerinin öğrenciler için "yol haritasına" dönüştüğü ve eğitim ortamında belirsizliği azaltan bir işleve sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir. Nitekim Yılmaz ve Kaygın (2018) de öğrencilerin yükseköğretimde algıladıkları hizmet kalitesinin eğitim süreçlerini değerlendirme biçimlerini doğrudan etkilediğini; özellikle ölçme- değerlendirme adaletinin, geri bildirim ve öğretim sürecindeki açıklığın kalite algısında belirleyici olduğunu vurgulamıştır. Bu bulgu, öğrencilerin kaliteyi yalnızca nihai bir çıktı olarak değil, öğrenme sürecine yön veren bir kılavuz mekanizma olarak algıladıklarını göstermektedir.

“Güvenilir ve sağlam” temasındaki taş, kale gibi metaforlar; kalitenin öğrenci zihninde “istikrar” ve “dayanıklılık” ile birlikte temsil edildiğini göstermektedir. Bu, yükseköğretimde kaliteyi yalnızca “sonuç” (mezun niteliği) olarak değil; aynı zamanda süreçlerin güvenilirliği ve kurumun tutarlılığı olarak algılama eğilimine işaret eder. Öğrenci perspektifinde kalite; değişkenlikten arınmış, ölçütleri belli, süreklilik taşıyan bir yapı olarak anlam kazanmaktadır. Bu bulgu, kalite güvencesi tartışmalarında vurgulanan “kurumsal güven” boyutuna da bağlanabilir: öğrenciler için kalite, kurumun verdiği sözün (eğitim çıktısı, hizmet standardı, ölçme-değerlendirme adaleti vb.) güvence altına alınmasıdır. Nitekim Özdemir’in (2020) meta-analiz çalışması da, eğitim kalitesi ile öğrenci başarısı arasındaki ilişkiyi inceleyerek, öğrencilerin yükseköğretimden beklentilerin yalnızca akademik başarı ile sınırlı kalmayıp adaletli, tutarlı ve öngörülebilir bir eğitim ortamını da kapsadığını ortaya koymuştur. Bu doğrultuda, öğrencilerin kaliteyi sağlamlık ve güven kavramlarıyla açıklamaları, kalite algılarının kurumsal güven olgusuyla doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir.

Gelişim ve dönüşüm temalı metaforlar (ör. “maya”, “su”, “çiçek”), kaliteyi durağan bir standart yerine bireyi dönüştüren bir dinamik süreç olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşım, eğitimin bireyin bilişsel, duyuşsal ve mesleki gelişimi üzerindeki etkisini odaklanarak kaliteyi dönüştürücü bir etki olarak değerlendirilen ulusal çalışmalarla örtüşmektedir (Çakmak, 2008; Öztürk, 2005). Kalite literatüründe de dönüşüm boyutu, yükseköğretimde kaliteyi tanımlayan önemli yaklaşımlardan biridir; Harvey ve Green (1993), kalite kavramını öğrenenlerin geçirdiği niteliksel değişim, yani dönüşüm olarak ele alınabileceğini belirtmektedir. Bu çalışmada öğretmen adaylarının kaliteyi gelişim eksenli değerlendirilmeleri, ileride mesleki uygulamalarında kalite anlayışlarını öğrenci gelişimi merkezli bir zeminde kurabileceklerine işaret etmektedir. Uymaz ve Cebeci’nin (2024) vurguladığı üzere metaforlar, bireylerin bir kavramı “dönüştürücü süreç” olarak algılayıp algılamadığını ortaya koymada önemli ipuçları sunar. Bu bağlamda, öğretmen adaylarının kaliteyi bu yönde anlamlandırmaları, gelecekteki meslek yaşamlarında kaliteyi öğrenci gelişimi odaklı biçimde ele alma potansiyellerine işaret etmektedir.

Estetik ve çekici tema, diğer temalara göre sınırlı sayıda metaforlarla temsil edilmiş olup bu durum, öğrencilerin kalite algısında öncelikle işlevsellik ve güven boyutlarını önceliklediklerini göstermektedir. Bununla birlikte “Sanat, minimalizm” gibi metaforların kullanılması, kalite algısının salt teknik yeterlilikten ibaret olmayıp, emeği, özeni ve deneyim boyutlarını da içerdiğini ortaya koymaktadır. Bu sonuç, kalite olgusunun çok boyutlu yapısını teyit etmekte ve öğrenci deneyimini merkeze alan çağdaş kalite yaklaşımlarıyla uyu göstermektedir. Dolayısıyla eğitim ortamlarında kaliteye yönelik iyileştirmelerin, sadece ölçülebilir teknik standartlara odaklanmayıp öğrencilerin deneyimlediği estetik ve duygusal unsurları da dikkate alması gerektiği söylenebilir.

“Değerli ve nadir bir kavram olarak kalite” temasının öne çıkması, öğrencilerin kaliteyi gündelik ve sıradan bir özellikten ziyade, zaman içerisinde inşa edilen, süreklilik ve emek gerektiren bir süreç olarak algıladıklarını göstermektedir. Elmas, altın ve inci gibi metaforlar, kaliteyi yalnızca yüksek bir düzeyin göstergesi olarak değil; korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilir kılınması gereken bir yapı şeklinde konumlandırmaktadır. Bu bağlamda kalite, öğrencilerin zihninde anlık bir çıktıdan çok, uzun vadeli bir birikim ve istikrar göstergesi olarak anlam kazanmaktadır. Bu temada üretilen metaforlar, öğrencilerin kaliteyi yalnızca sonuç odaklı bir başarı ölçütü olarak değil, süreç boyunca devam eden bir sorumluluk ve tutarlılık gerektiren bir olgu şeklinde değerlendirdiklerini düşündürmektedir. Nitekim Bayrak ve Yılmaz (2021), üniversite öğrencilerinin eğitim kalitesini akademik beklentilerle birlikte ele aldıklarını, ancak bu beklentilerin büyük ölçüde süreklilik, istikrar ve güven unsurlarıyla ilişkilendirildiğini belirtmektedir. Bu doğrultuda, kalite algısının “değerli ve nadir” metaforları üzerinden kurulması, öğrencilerin yükseköğretimde kaliteyi geçici bir durumdan ziyade, uzun vadede korunması gereken kurumsal ve pedagojik bir nitelik olarak gördüklerini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu tema, kalite kavramının öğrenciler açısından yalnızca prestijle ilişkili bir kavram olmadığını; aynı zamanda

süreklilik, emek ve sorumluluk gerektiren bir eğitim anlayışının temsili olarak algılandığını göstermektedir. Bu durum, yükseköğretimde kaliteye yönelik yaklaşımların yalnızca ölçülebilir performans göstergelerine değil, kalite kültürünün sürdürülebilir biçimde inşa edilmesine odaklanması gerektiğine işaret etmektedir.

Bu araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda, yükseköğretimde kalite kavramının öğrenciler tarafından çoğunlukla “değerli, yol gösterici ve güvenilir” bir yapı olarak algılandığı görülmektedir. Bu durum, eğitim fakültelerinde kalite kavramının yalnızca kurumsal belgeler ve dış değerlendirme süreçleriyle sınırlı kalmayıp, öğrencilerin doğrudan deneyimledikleri öğrenme ortamları içerisinde daha görünür ve somut hâle getirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Bu bağlamda, öğretmen yetiştirme programlarında kalite güvencesi süreçlerinin, ders içerikleri ve uygulama temelli etkinlikler aracılığıyla öğrencilere açıklanması; kalite standartlarının öğrenme çıktıları, ölçme-değerlendirme ve geri bildirim mekanizmalarıyla ilişkilendirilerek ele alınması önerilmektedir. Böylece öğrencilerin kaliteyi “nadir ve ulaşılması zor” bir idealden ziyade, “süreç içinde geliştirilebilir ve sürdürülebilir” bir kavram olarak içselleştirmeleri desteklenebilir.

Bu çalışmanın, kalite kavramının öğrenciler tarafından yalnızca kurumsal standartlar ya da ölçülebilir performans göstergeleri üzerinden değil, aynı zamanda bireysel öğrenme deneyimleri ve beklentiler doğrultusunda anlamlandırıldığını göstermektedir. Nitekim Harvey ve Green’in (1993) kaliteyi çok boyutlu bir yapı olarak ele alan yaklaşımı, bu çalışmada ortaya çıkan metafor temalarıyla önemli ölçüde örtüşmektedir. Öğrencilerin kaliteyi istisnailik, dönüşüm ve güven eksenlerinde kavramsallaştırmaları, kalite algısının tek bir boyuta indirgenemeyeceğini; aksine süreç, deneyim ve sonuç boyutlarının birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Kalite algısının rehberlik ve yönlendirme işleviyle ilişkilendirilmesi, öğrencilerin yükseköğretimde kaliteyi belirsizliği azaltan ve öğrenme sürecine anlam kazandıran bir yapı olarak gördüklerini düşündürmektedir. Bu durum, yükseköğretimde kalite güvencesi süreçlerinin yalnızca yönetsel ve belgesel boyutlarda ele alınmasının yeterli olmadığını; öğrencilerin öğrenme süreçlerinde doğrudan deneyimledikleri uygulamalarla desteklenmesi gerektiğine işaret etmektedir. Vlăsceanu, Grünberg ve Pârlea’nın (2007) yükseköğretimde kalite güvencesine ilişkin vurguladıkları kurumsal, ulusal ve uluslararası düzeydeki bütüncül yaklaşım, bu çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir. Öğrencilerin kalite algılarının, kurumun sunduğu eğitsel deneyimle doğrudan bağlantılı olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin kaliteyi güven ve istikrar kavramlarıyla ilişkilendirmeleri, yükseköğretim kurumlarından beklentilerinin yalnızca akademik çıktı üretmekle sınırlı olmadığını; adaletli, tutarlı ve öngörülebilir bir eğitim ortamını da kapsadığını ortaya koymaktadır. Lincoln ve Guba’nın (1985) nitel araştırmalarda güvenilirlik ve tutarlılık vurgusu, kalite algısının öğrenci zihninde neden “sağlamlık” metaforlarıyla ifade edildiğini açıklamaya yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda kalite, öğrenciler için yalnızca bireysel bir kazanım değil, aynı zamanda kurumsal güvenin ve sürekliliğin bir göstergesi olarak algılanmaktadır.

Gelişim ve dönüşüm teması kapsamında ortaya çıkan metaforlar, kalite algısının öğrenen merkezli bir bakış açısıyla kurulduğunu göstermektedir. Bu durum, eğitimin bireyin yaşamı boyunca devam eden bir gelişim süreci olduğu yönündeki yaklaşımlarla örtüşmektedir (Çakmak, 2008; Öztürk, 2005). Öğretmen adaylarının kaliteyi dönüşüm sağlayan bir süreç olarak algılamaları, gelecekteki mesleki uygulamalarında kaliteyi yalnızca müfredat ya da ölçme-değerlendirme boyutuyla değil, öğrencinin bütüncül gelişimi bağlamında ele alabileceklerine işaret etmektedir. Uymaz ve Cebeci’nin (2024) metafor çalışmalarında vurguladığı üzere, metaforlar bireylerin soyut kavramlara ilişkin derin algılarını ortaya koymada etkili bir araçtır; bu çalışmada da kalite kavramına yönelik metaforlar, öğretmen adaylarının pedagojik yaklaşımlarına dair önemli ipuçları sunmaktadır.

Estetik boyutun sınırlı sayıda metaforla temsil edilmesine rağmen, bu temanın varlığı kalite algısının yalnızca işlevsel değil, aynı zamanda deneyimsel bir yönü bulunduğunu göstermektedir. Malik (2023), eğitim kavramlarının metaforik analizinde estetik ve görsel unsurların bireylerin algı dünyasında önemli bir yer tuttuğunu belirtmektedir. Bu bağlamda kaliteye ilişkin estetik metaforlar, öğrencilerin öğrenme ortamlarını yalnızca bilgi aktarımı yapılan mekânlar olarak değil, aynı zamanda deneyimlenen ve hissedilen alanlar olarak gördüklerini düşündürmektedir. Bu durum, öğrenci deneyimini merkeze alan çağdaş kalite yaklaşımlarının önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, bu araştırmanın bulguları kalite kavramının öğrenciler tarafından çok boyutlu, dinamik ve büyük ölçüde olumlu bir yapı olarak algılandığını göstermektedir. Öğrencilerin kaliteye ilişkin metaforları, kalite anlayışlarının değer, güven, rehberlik ve gelişim eksenlerinde şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bu sonuç, kalite tartışmalarında öğrenci algılarının dikkate alınmasının gerekliliğini vurgulamakta; kaliteye yönelik politikaların ve uygulamaların öğrenen merkezli bir yaklaşımla ele alınması gerektiğine işaret etmektedir. Ayrıca araştırma grubunun büyük bir çoğunluğunun Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programında öğrenim görmesi, elde edilen metaforların branşın disiplinler bakış açısından (toplumsal değerler, vatandaşlık vb.) etkilenmiş olabileceği düşündürmektedir. İleride yapılacak çalışmalarda sayısal ağırlıklı branşlardan (Matematik, Fen Bilgisi) daha dengeli veri toplanması önerilebilir.

Kaynakça

- Atkinson, A., & Messy, F. A. (2012). *Measuring financial literacy: Results of the OECD/International Network on Financial Education (INFE) pilot study* (OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 15). OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en>
- Bayrak, C., & Yılmaz, S. (2021). Üniversite öğrencilerinin eğitim kalitesi algılarının akademik başarıya etkisi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 11(2), 245–256.
- Biçer, E. B., & Altan, F. (2016). Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık ile ilgili tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(4), 1501–1517.
- Çakmak, Ö. (2008). Eğitimin ekonomiye ve kalkınmaya etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 33–41.
- Harvey, L., & Green, D. (1993). Defining quality. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 18(1), 9–34. <https://doi.org/10.1080/0260293930180102>
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. SAGE Publications.
- Malik, A. (2023). Evaluating the visual metaphors of educational concepts through content analysis. *Journal of Educational Research*, 16(3), 202–218.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed.). SAGE Publications.
- Özdemir, M. (2020). Eğitim kalitesi ile öğrenci başarısı arasındaki ilişki: Bir meta-analiz çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 45(202), 1–18.
- Öztürk, N. (2005). İktisadi kalkınmada eğitimin rolü. *Sosyoekonomi*, 1(1), 27–44.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281–326.
- Uymaz, M., & Cebeci, Y. (2024). Öğretmen adaylarının gelecek kavramına ilişkin algılarının metaforlar aracılığıyla belirlenmesi. *Amasya Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 49–68.
- Vlăsceanu, L., Grünberg, L., & Pârlea, D. (2007). *Quality assurance and accreditation: A glossary of basic terms and definitions*. UNESCO-CEPES.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (5. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, V., & Kaygın, E. (2018). Yükseköğretimde hizmet kalitesinin ölçülmesi: Üniversite öğrencileri üzerine bir uygulama. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 10(3), 770–798.
- Yob, I. M. (2003). Thinking constructively with metaphors. *Studies in Philosophy and Education*, 22(2), 127–138. <https://doi.org/10.1023/A:1022289113443>

Makale Bilgi Formu	
Yazarın Katkıları	Makale iki yazarlıdır.
Çıkar Çatışması Bildirimi	Yazarlar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.
Destek/Destekleyen Kuruluşlar	Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kar amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır.
Etik Onay ve Katılımcı Rızası	“Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Kalite Kavramına İlişkin Metaforik Algılarının İncelenmesi” başlıklı çalışma etik kurul onayı gerektirmemektedir. Yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulduğu, toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmadığı yazar tarafından beyan edilmiştir.